

שמירת שבת כהלכתה פרק ו טוהן בשבת – סעיף י - יד

י. אסור להעביר ירקות ותפוחי - אדמה מבושלים דרך מסננת על מנת לרסקם דק דק, ואסור לעשות כן גם אם רכים הם מאד ונוחים לריסוק, והטעם - משום שהמסננת היא כלי המיועד למלאכה זו^(כד). ואין היתר אלא למעכם במזלג, וגם זאת בתנאי שאמנם נתמעכו לפחות במקצת לפני הבישול או שנתרככו על ידי הבישול עצמו והם נוחים למעיכה, ומותר למעכם לא רק בידית המזלג אלא אף בשינוי^(כה).

יא. אוכלין שמכינים אותם מחומר טוהן, כגון לחם, מצה וביסקויטים^(כז), מותר לחזור ולפוררם בשבת בכלי שאינו מיוחד לכך, כגון בסכין^(כח), כדי לאוכלם בו ביום, ואפילו אם אין בדעתו לאכול אותם מיד^(כט), אבל לא ישתמש לצורך זה בכלי המיוחד* כגון במגרדת^(ל), והוא הדין לגבי שוקולד, סוכר גביש^(לא) או גושי מלח שנתהוו עקב לחות. אולם מלח שחוצבים אותו במכרות מלח (שטיין - זאלץ, מלח אבנים) וכן מלח שנוצר מיבוש מי - ים^(לב), מכיון שלא נטוהן מעולם, אין לפורר את גושי אלא בשני שינויים, כגון על ידי כתישה בידית הסכין או המזלג על גבי צלחת או על גבי שולחן וכדו'.

^(כד) שמעתי מפי הגרש"ז אויערבך זצ"ל, דאסור משום עובדין דחול, ועיין לעיל סעי' ב. ועיין בתהלי"ד בהשמטות לסי' רנב.

^(כה) כיון דלא הוה כלי המיוחד לכך, ועיין בתהלי"ד בהשמטות לסי' רנב, ומותר למעכם יחד עם המרק, ואין בזה משום איסור לישא, וכדלהלן פ"ח סעי' כד.

^(כז) סיי שכא סעי' יב ברמ"א.

^(כח) כי אין איסור טחינה אחר טחינה, שם ברמ"א; ועיין סיי שכא בפמ"ג מ"ז ס"ק י, דלא שייך איסור טוהן אלא בדבר שהיה גוף אחד מתולדתו והוא מפורר, אבל דבר שלא היה גוף אחד מתולדתו והוא מפורר - אינו חייב משום טוהן, וכ"ה בחזו"א סיי נו ד"ה ענין. וע"ש בחזו"א, הא דאין טוהן אחר טוהן, היינו בהפרדה של חיבור בני"א, אבל בהפרדה של חיבור טבעי שנתחבר מאליו יש בו משום איסור טוהן, ע"ש בחזו"א, דמתרץ בזה הא דמוזכר במ"ב ס"ק מה, דהשף מתכת חייב, והיינו אפי' אם פעם כבר היתה מרוסקת. ולדברי שניהם, הפמ"ג והחזו"א, במפורר לבניה הוא פטור, ע"ש בפמ"ג. ולדעת החזו"א גם נבין הא דמפורר גוש עפר, סיי שכא במ"ב ס"ק מה, דחייב, ומשמע אפי' אם כבר היה מרוסק, וכן נבין הא דסי' שב סעי' ז ובמ"ב ס"ק לו, דאסור לפורר טיט שע"ג בגדו, ולדעת הפמ"ג יש להבין, הלא העפר כבר היה מרוסק, ולמה יתחייב בו עוד משום טוהן, עיין סיי שב סעי' ז בהגהות רע"א (ס"ק ה) שמקשה כן. ואולי י"ל דכוונת הפמ"ג, דכיון שנדבק שלא ע"י מעשה אדם, שוב ה"ז כגוף אחד מתולדתו, וכהבנת החזו"א הנ"ל, ומתורצת קושית הרע"א הנ"ל. ועיין אג"ט מלאכת טוהן סעי' ט ובהערות ס"ק כא ומלאכת דש סעי' ד ובהערות ס"ק ז (יב), דבשלמא בגדי"ק י"ל דאין טוהן אחר טוהן, כיון דמה שגדל בקרקע, כבר הוא טוהן עכשיו, משא"כ הטוהן מתכת וחרס שהם קרקע עצמה והרי גם עכשיו הם קרקע, וחייבו הוא משום עכשיו. ועיין ש"ש בהקדמתו למלאכת טוהן ס"ק ז ושם סעי' טו, דחרס ומתכת אינם דומים ללחם, שכן בטחינת לחם קימחא טחינה טוהן, כי ע"י הדיבוק לא נתבטלה פעולת הטחינה הראשונה, משא"כ החרס שנתקשה, בטלה הטחינה הראשונה ויש בו משום טוהן. - ועיין במ"ל פ"א מה' חו"מ סוה' ג, דכל שמפורר לחם עד אשר דק כדי לזרותו לרוח, כו"ע מודו דחייב משום טחינה אחר טחינה, וכן מסכים לדבריו הנ"ל סיי יז ס"ק ג, ועיין באג"ט מלאכת טוהן הערה טו ובש"ש הנ"ל להסביר דברי המ"ל, ועיין סיי שכא בפמ"ג מ"ז ס"ק י, שדחה דברי המ"ל, ועיין סיי תמו בשעה"צ ס"ק ז, שציין לעיין במחש"ק, שהוא חולק על המ"ל.

^(כט) סיי שכא במ"ב ס"ק מ, ש"ש מלאכת טוהן סעי' טו, וע"ע ח"א כלל יז סיי ד ובני"א שם, דלמקצת פוסקים כל שהוא שלא לאלתר, חייב.

^(ל) סיי שכא במ"ב ס"ק ל וסעי' יב בבית"ל ד"ה לפרר, והטעם, דכיון שהכלי מיוחד לכך, ה"ז דרך חול, עיי שם במ"ב ס"ק לו, ויל"ע בהא דסי' תקד במ"ב ס"ק ה ובשעה"צ ס"ק ז.

^(לא) סיי שכא סעי' ח ברמ"א ובמשנה ברורה ס"ק ל, וע"ע ש"ש מלאכת טוהן סעי' טז ובב"ר ס"ק מג.

^(לב) עיין אג"ט מלאכת טוהן סעי' י, ע"ש, דמלח שעושים ממי הים מותר לפוררו בשבת, וצ"ע מהא דביצה יד א תוד"ה בית הלל, ועיין סיי תקד במ"ב ס"ק ה ובשעה"צ ס"ק ז ובש"ש הנ"ל בב"ר, ועיין בדעת תורה סיי שכא סעי' ח.

בינת ההלכה

מאת יצחק בירך דסקל - דיין ומו"צ

גליון מס' רלא, פרשת צו-פרה תשפ"ד

מלוקט מספר "שמירת שבת כהלכתה" תמצית הלכות אקטואליות בתוספת ביאורים

הוא הדין לגבי כתישת תבלינים שלא נכתשו מעולם, כגון פלפל שחור או צפורן, אפשר לכותשו, ובלבד שינקוט את שני השינויים הנזכרים^(לד).

גם גלולה העשויה לרפואה בשעת הצורך מותר לפוררה, וכדלהלן פרק לג סעיף ד.

* ומותר לפרוס לחם במכונה המיוחדת לכך, והוא הדין לגבי בשר, נקניק וכיו"ב^(לב), והוא שהמכונה מופעלת ביד ולא על ידי חשמל, ואף מותר לכוון את המכונה על מנת לפרוס פרוסות עבות או דקות יותר, כרצונו^(לג).

יב. דברי מאכל מגידולי קרקע שנתמעכו היטב בערב שבת, או שנתמעכו בשבת בהיתר^(לה), באופן המתואר לעיל, מותר להפרידם בשבת לחלקים קטנים בדרך שנוהג לעשות בחול^(לז), ובלבד שלא ישתמש באחד הכלים המיועדים לכך, וכנזכר לעיל סעיף ב. לפיכך, בננה שנתמעכה בערב שבת, או בשבת - באופן המותר, וראה לעיל סעיף ח, מותר לחותכה בשבת לחתיכות דקות^(לז).

יג. דייסת סולת, אורז (טחון או שלם) או קמח תירס (קורנפלור) שהוכנה בערב שבת, והיא יבשה - מותר לצקת עליה בשבת מים חמים, אפילו מכלי ראשון^(לח), ולערב בה^(לט) כדי לדללה. ומותר לפורר את הגושים שבה בעזרת כף בצלחת^(מ), אבל אין להוציא את הגושים לבדם מתוך הדייסה, אם אין בדעתו לאוכלם, משום איסור ברירה^(מא). ואם הדייסה נוזילה, מותר לצקת עליה מים חמים רק מכלי שני. ומותר להכניס את הדייסה לתוך מים חמים שבכלי שני^(מב).

יד. אוכלין שאינם מגידולי קרקע, מותר לטחון אותם, אולם לא בכלי המיוחד לכך^(מג), ולכן מותר למעך, גם בשיני המזלג, ביצה או בשר או דגים המבושלים^(מד), והוא אפילו אם בדעתו לאוכלם רק* לאחר זמן (באותה השבת)^(מה).

(לד) ס"י שכא סעי' ח, ועיי'ש במ"ב ס"ק כח, דבעינן שני שינויים כנזכר, בכלי שאינו מיוחד לכך, ועיי'ג צלחת או השלחן וכדו'. וראה במחש"ש"ק שם סק"ט.

(לב) דהוה כמו כל סכין רגילה דשרינן.

(לג) מהא דסי' שיג במ"ב ס"ק מה בשם הט"ז.

(לה) עיי' לעיל הע' ג.

(לז) חזו"א ס"י נז סוד"ה לענין חיוב.

(לח) שם בחזו"א.

(לח) עיי' לעיל פ"א סעי' נב ו - נג, ועיי'ש בהע"קנו.

(לט) עיין להלן פ"ח סעי' כד.

(מ) עיין לעיל סעי' יא, ואין לדלל במסננת, וכני"ל סעי' י.

(מא) עיין ס"י תקד במשנה ברורה ס"ק כ, ועיין להלן פ"ח הערה עב.

(מב) וכדלעיל פ"א סעי' נב ו - סא.

(מג) ס"י שכא סעי' י ובמ"ב ס"ק לו, ועיין חזו"א סוסי' נז ד"ה מש"כ.

(מד) שם בשו"ע סעי' ט, ועיי'ש במ"ב ס"ק לב ו - לו, דדוקא אם רוב בני"א יכולים לאוכלו כך, ואפי' רק בקושי. ועיין ש"ש מלאכת טוחן סעי' ז ו - ח.

(מה) ס"י שכא במ"ב ס"ק לא.